

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ОБЛІКУ І АУДИТУ

КУРСОВА РОБОТА

на тему:

«Облік основних засобів та аналіз ефективності їх використання»

Студентки 5-го курсу групи ОПДм-11

галузі знань 0305 «Економіка та підприємництво»

спеціальності 8.03050901 «Облік і аудит»

Велещук Марії

Керівник: к. е. н., доцент Шевчук О.А.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECST _____

Члени комісії:

_____
(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

_____
(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

_____
(підпис)

_____
(прізвище та ініціали)

Зміст

Вступ	3
1. Сутність основних засобів, їх визнання та оцінка	5
2. Первинний облік основних засобів	17
3. Облік амортизації основних засобів.....	20
4. Синтетичний облік основних засобів	25
5. Аналіз стану та ефективності використання основних засобів	31
Висновок.	34
Список використаної літератури.....	36

ВСТУП

На даному етапі розвитку у нашій країні відбувається перехід до ринкової економіки, що вимагає розробки певного господарського механізму, радикальних змін у його діяльності та гармонізації інтересів всіх зацікавлених сторін. Саме тому процес реформування бухгалтерського обліку, що відбувається зараз в Україні, є цілком закономірним.

Здійснення ефективних заходів з приводу стабілізації економіки і перехід до ринкових відносин потребують безкомпромісно нових підходів до управління основними засобами.

Проблема обліку основних засобів своєї актуальності набула у зв'язку з потребою отримати власниками, інвесторами й кредиторами, як закордонними так і вітчизняними, оперативної та достовірної інформації щодо стану, переміщення, оновлення і ефективності використання основних засобів. Від того, як ефективно використовуються наявні на підприємстві засоби праці, від їхньої досконалості, залежать і сукупні результати діяльності підприємства.

Всі ці фактори свідчать про актуальність вибраної теми курсової роботи, вимагають правильної побудови обліку і контролю руху основних засобів, їх ремонту та амортизації.

Вивчення як теоретичних положень, так і опублікованих праць вітчизняних і зарубіжних науковців, практики роботи національних підприємств свідчить, що облік основних засобів в останній час трохи ускладнився, а низка проблем негативно впливають на процес управління виробництвом, знижуючи при цьому ефективність використання основних засобів.

До кола таких проблем можна віднести різні підходи до термінології та визначення сутності основних засобів у бухгалтерському обліку й системі оподаткування, принципи оцінки основних засобів, проблеми вдосконалення системи амортизації, підвищення інформативності первинних документів з

обліку основних засобів, а також аналізу ефективності використання основних засобів і можливості її прогнозування.

Метою даної наукової роботи є висвітлення інформації з обліку теоретичних аспектів основних засобів, та відображення операцій з ними в регістрах синтетичного обліку і на рахунках.

До головних завдань даної курсової роботи належать :

- вивчити теоретичні засади обліку основних засобів;
- розглянути основні аспекти їх оцінки і переоцінки,
- дослідити нормативно-правову базу з цього питання;
- розглянути організацію первинного і синтетичного обліку основних засобів на підприємствах;
- розглянути вдосконалення оцінки та переоцінки основних засобів.

1. Сутність основних засобів, їх визнання та оцінка

Основні засоби являються невід’ємною складовою фінансово-господарської діяльності любого підприємства, вони відіграють важливу роль, зокрема, в економічних процесах, саме через це термінологія відіграє значну роль у відображенні основних засобів у синтетичному і аналітичному обліку та зрештою у звітності.

Категорію «основні засоби» можна розглядати як з позиції об’єкта обліку, так і з позиції засобів праці і капіталу.

Якраз як складову капіталу розглядав основні засоби Адам Сміт. Під капіталом він розумів запас продукції, що приносить прибуток, або за допомогою якого працею створюються нові блага. Капітал він поділяв на основний і оборотний. До основного капіталу належать різні знаряддя праці, машини, будівлі на фермах, склади, промислові й торговельні будівлі, “ поліпшення землі ” [1].

Григорова З.В., досліджуючи категорію «основний капітал», виділила ряд наступних критеріїв та ознак, які характеризують об’єкт, що відноситься до складу основного капіталу[7], а саме:

- призначення (часка майна, від володіння і розпорядження якою підприємство може отримати прибуток);
- особливість перенесення вартості капіталу на вартість готового продукту;
- незмінність натуральної форми у ході використання;
- термін використання (становить більше одного року чи операційного циклу, якщо він триваліший за один рік).
- сфера дії (надання послуг, виробництво продукції, здійснення збутових і адміністративних функцій);
- функціональна роль об’єктів (земля, засоби праці, об’єкти, які забезпечують умови для здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства).

Завдяки формулюванню критеріїв, згідно з якими об'єкт може бути включений у склад основного капіталу, Григорова З.В. тлумачить основний капітал як не фінансові активи підприємства, які використовуються ним із метою надання послуг, виробництва продукції, здійснення адміністративних і збутових функцій, термін використання яких становить більше одного року (чи одного операційного циклу, якщо він являється тривалішим за рік) і вартість яких переноситься на створений продукт поступово[7].

З ціллю ведення бухгалтерського обліку сьогодні під основним та оборотним капіталом розуміють необоротні та оборотні активи, зміст яких визначено на законодавчому рівні.

Методологічні основи формування та розкриття у бухгалтерському обліку інформації про основні засоби регламентуються П(С)БО №7 «Основні засоби», згідно з яким до основних засобів належать матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва або постачання товарів і послуг, надання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних функцій, очікуваний строк корисного використання яких становить більше одного року[19].

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (IAS) 16 «Основні засоби» тлумачить поняття основні засоби як матеріальні об'єкти, які[15]:

- а) утримують задля використання у виробництві або постачанні товарів чи наданні послуг, для надання в оренду іншим або для адміністративних цілей;
- б) використовуватимуть, за очікуванням, протягом більше одного звітного періоду.

У податковому кодексі України, ст. 14 під основними засобами розглядають матеріальні активи, в тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, бібліотечних і архівних фондів, автомобільних доріг загального користування, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 6000 гривень, невиробничих основних засобів та нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання в фінансово-

господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6000 гривень та поступово зменшується у зв'язку із фізичним або моральним зносом і очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік)[17].

Розібравши головні нормативно-правові акти із питань обліку основних засобів можна сказати, що усі законодавці розглядають об'єкти обліку ОЗ як матеріальні активи, які використовуються доволі тривалий період часу для здійснення господарської діяльності суб'єктом господарювання. При цьому тільки Податковим кодексом України виокремлено вартісний критерій віднесення об'єктів до складу основних засобів.

Науковці ж, при вивченні питань основних засобів намагаються уточнити дану категорію відповідно до потреб аналізу, конкретної галузі, управління.

Систематизацію поглядів деяких дослідників щодо сутності і змісту поняття «основні засоби» показано на таблиці 1.

Таблиця 1

Визначення терміну «основні засоби» окремими науковцями

№ п/п	Автор	Визначення
1	<u>Бабаєв Ю. А.</u>	Основні засоби – це частина майна підприємства, що використовується як засоби праці при виробництві продукції, виконанні певних робіт чи наданні послуг або для управління організацією протягом терміну, який перевищує 12 місяців, або звичайний операційний цикл, якщо він перевищує 12 місяців[1].
2	<u>Бабяк Н. Д.</u>	Основні засоби становлять засоби праці, які є матеріально-речовими елементами, грошовим вираженням яких є основні виробничі і

Продовження таблиці 1

		невиробничі фонди[2].
3	Безруких П. С.	Основні засоби є сукупністю матеріально-речових цінностей і об'єктів, що діють в своїй незмінній натуральній формі на протязі тривалого періоду часу. Це засоби, які створюють матеріально-технічну основу і умови виробничо-господарської діяльності усіх підприємств[6].
4	Бойко В.М., <u>Вашків П.Г.</u>	Основні засоби – це сукупність засобів праці, що функціонують у галузі матеріального виробництва у незмінній натуральній формі протягом тривалого періоду та переносять власну вартість на заново створений продукт частинами по мірі їх зношення[3].
5	Борисов А.Б.	Основні засоби – засоби праці виробничого і невиробничого призначення. Специфічною особливістю основних засобів є їх участь в процесі виробництва продукції тривалий час, у перебігу багатьох циклів, при збереженні своїх основних властивостей та первинної форми, при цьому їхня вартість переносяться на продукцію, яка виготовляється[4].
6	Бланк І.А.	Основні фонди – це сукупність матеріальних активів у формі засобів праці, які неодноразово приймають участь в процесі виробничо - комерційної діяльності і переносять на продукцію свою вартість певними частинами[11].
7	<u>Бутинець Ф.Ф.</u>	Основні засоби – це матеріальні активи, що підприємство удержує із метою використання

Продовження таблиці 1

		їх у процесі виробництва або надання послуг, постачання товарів, здавання в оренду іншим особам чи для здійснення соціально-культурних і адміністративних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких складає більше одного року (або операційного циклу, якщо той перевищує один рік)[5].
8	Загородній А.Г., Вознюк Г.Л.	Основні засоби – матеріальні активи, які підприємство формує задля використання їх у процесі виробництва товарів чи їх постачання, надання послуг, здавання в оренду або для здійснення адміністративних та соціально-культурних функцій і очікуваний термін корисного застосування яких перевищує один рік[11].

9	Загородній А.Г., Вознюк Г.Л., <u>Партин</u> Г.О	Основні засоби – це термін бухгалтерського обліку, являється синонімом економічного поняття «основні фонди»; матеріальні активи, утримувані підприємством з метою їх використання у процесі виробництва та реалізації товарів, виконання робіт чи надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний термін корисного використання (експлуатації) яких перевищує один рік чи операційний цикл (якщо він довший за рік)[11].
10	Грабова Н. Н.	Основні засоби – це матеріальні активи, які функціонують в натуральній формі як у виробничій сфері, так і в невиробничій на

Продовження таблиці 1

		протязі довгого часу (більш за один рік)[1].
11	Сопко В. В.	Основні засоби – це засоби праці, які експлуатуються довше ніж один рік і мають вартість понад встановлений ліміт; виняток становить лабораторне обладнання, повністю і багаторазово бере участь у процесі виробництва продукції; переносить свою вартість на готову продукцію частинами, по мірі зносу[3].
12	Сердюк В. Н.	Основні засоби – засоби праці, ціна яких перевищує встановлений підприємством вартісний ценз, і термін корисного використання яких перевищує один рік (чи операційний цикл, якщо він більший за рік) в первісній натуральній формі як засоби праці (машини, обладнання, прибори та інструменти) чи як матеріальні умови праці (будівлі, споруди, інвентар)[4].
13	<u>Сухарський В. С</u>	Основні засоби (або основні фонди) – це засоби праці як виробничого так і невиробничого призначення (машини, будівлі, споруди, інвентар, передавальні пристрої і т.п.), які у процесі виробництва беруть участь на протязі багатьох циклів, зберігаючи при тім свою натуральну форму, та поступово (в міру зношення) переносять власну вартість на вироблену продукцію[11].
14	<u>Фамінський І. П.</u>	Основний капітал, основні засоби, основні фонди – це та сума капіталу, що вкладена в сукупність матеріально-речових об'єктів і цінностей, які використовуються у процесі

Продовження таблиці 1

		виробництва задля впливу на предмети праці і їх перетворення у продукти, придатні до споживання. Основний капітал приймає участь у багатьох циклах виробництва, служить протягом довгого проміжку часу і переносить свою вартість на вартість виготовлених з його допомогою товарів поступово, по мірі зносу шляхом нарахування амортизації[4].
--	--	---

На основі вище наведеного аналізу наукової літератури доцільно стверджувати, що більшість авторів під терміном «основні засоби» розуміють матеріальні активи підприємства. Деякі з авторів прирівнюють поняття «основні засоби» та «основні фонди» зазначаючи при цьому, що вони являються засобами праці які протягом тривалого часу використовуються у виробництві. На думку інших авторів основні засоби – це матеріальні активи, які використовуються тільки у виробничому процесі, тобто більш ні на що вони впливу не мають. А оскільки основні засоби використовуються підприємством у всій його господарській діяльності, це твердження є невірним. Усі проаналізовані джерела вказують на те, що основні засоби повинні використовуватися доволі тривалий час (а саме більше одного року чи одного операційного циклу). Вартісна межа основних засобів в податковому законодавстві встановлена на рівні 6000 грн., а в бухгалтерському обліку підприємства на власний розсуд встановлюють її та зазначають про це в обліковій політиці підприємства.

Критерії визнання основних засобів активами зазначено в П(С)БО 7, і вони являються аналогічними критеріям визнання, що застосовуються для всіх інших активів, а саме:

Об'єкт основних засобів визнається активом при дотриманні наступних вимог[19]:

1. існує імовірність того, що підприємство одержить в майбутньому економічні вигоди, пов'язані із використанням даного об'єкта;

2. вартість об'єкта основного засобу може бути достовірно визначена.

Окрім того, у визначенні основних засобів наведені ще й такі критерії їх визнання, як:

- матеріальність (наявність матеріальної форми);
- призначення (утримуються з певною метою, зокрема використання їх у процесі виробництва чи постачання товарів, здавання в оренду іншим особам, надання послуг або для здійснення адміністративних та соціально-культурних функцій, тобто не призначенні для продажу);
- термін корисного використання (повинен становити більше одного року або операційного циклу, якщо він довший за рік).

Додатковий критерій визнання – критерій вартості – зазначений лише в Податковому кодексі України, відповідно до якого до основних засобів відносяться активи, вартість яких перевищує 6000 грн. В П(С)БО 7 підприємствам дозволяється самостійно встановлювати вартісну межу в наказі про облікову політику.

Важливе значення в системі бухгалтерського обліку основних засобів має правильна їх оцінка.

Оцінка основних засобів – це грошове вираження вартості основних засобів, за якою вони відображаються в бухгалтерському обліку[21].

Розрізняють наступні види оцінки:

1. Первісна вартість;
2. Переоцінена (відтворювальна) вартість;
3. Залишкова (балансова) вартість;
4. Справедлива вартість;
5. Вартість, що амортизується.

Первісна вартість – це вартість придбання об'єктів ОЗ або будівництва власноручно. За первісною вартістю на баланс підприємства зараховуються основні засоби, які придбані у постачальників чи створені власними силами.

У П(С)БО 7 під первісною вартістю розглядають історичну (фактичну) собівартість необоротних активів у сумі грошових коштів чи справедливої

вартості інших активів, сплачених, витрачених для придбання (створення) необоротних активів[19].

До первісної вартості об'єктів основних засобів можна віднести наступні витрати[19]:

- суми грошових коштів, які підприємство платить постачальникам активів і підрядникам за здійснення БМР ((без непрямих податків) – насамперед це суми ПДВ, які потрапляють до податкового кредиту покупця основного засобу);

- різного роду реєстраційні збори, державне мито та інші аналогічні платежі, пов'язані з купівлею (отриманням) прав на об'єкт основного засобу (наприклад, при придбанні автомобіля до таких витрат можна віднести плату за реєстрацію в ДАІ, вартість експертної оцінки, номерних знаків, реєстраційних документів);

- суми ввізного мита;

- суми непрямих податків, які сплачені при купівлі основного засобу, але якщо вони не відшкодовуються підприємству (наприклад, сума ПДВ у вартості об'єкта основного засобу, що не потрапляє до податкового кредиту покупця об'єкта через встановлені законодавством причини: податковий кредит не підтверджено податковою накладною, підприємство не зареєстроване платником ПДВ, об'єкт ОЗ придбають для повного або часткового використання в пільгових чи неоподатковуваних операціях);

- витрати зі страхування ризиків доставки основного засобу;

- витрати на транспортування, монтаж, встановлення, налагодження основного засобу;

- інші витрати, які безпосередньо пов'язані із доведенням основного засобу до стану, у якому він придатний для використання з запланованою метою.

- фінансові витрати. До первісної вартості об'єкту основного засобу, що куплений (створений) повністю чи частково за рахунок запозичених коштів (позик, облігацій, векселів, інших видів довгострокових і короткострокових

зобов'язань, на які можуть нараховуватися відсотки (п. 4 П(С)БО 31 «Фінансові витрати»), теж відносять фінансові витрати, тобто витрати на проценти а також витрати підприємства, пов'язані з такими запозиченнями. Але не любі фінансові витрати, а лише ті, які збільшують собівартість кваліфікаційних активів за правилами П(С)БО 31 «Фінансові витрати»[19].

Крім перелічених витрат, до первісної вартості основних засобів також включаються суми забезпечення, яке створене для покриття витрат підприємства на демонтаж, переміщення основних засобів та приведення землі, на якій вони були розташовані, до стану, придатного для подальшого використання. На суму вказаного забезпечення збільшується первісна вартість у випадках, якщо перелічувані заходи передбаченні законодавством і величину витрат на їх т проведення можна розрахувати та обґрунтувати.

Формування первісної основних засобів внаслідок інших шляхів їх надходження представимо в таблиці № 2.

Таблиця 2

Порядок визначення первісної вартості об'єкта основних засобів

№ п/п	Спосіб надходження на підприємство	Складові та порядок формування первісної вартості
1	Переведення оборотних активів (товарів, готової продукції) в ОЗ	Собівартість зазначених оборотних активів (товарів, готової продукції, тощо)[19].
2	Придбання ОЗ шляхом обміну на подібний об'єкт	Залишкова вартість переданого об'єкта. При перевищенні залишкової вартості переданого об'єкта над справедливою його вартістю, отриманого в обмін на подібний об'єкт, вартістю є його справедлива вартість із включенням різниці у витрати звітного періоду[19].
3	Придбання ОЗ шляхом обміну (часткового обміну на неподібний об'єкт	Справедлива вартість переданого об'єкта, збільшена (зменшена) на суму коштів чи їх еквівалентів, що була передана (отримана) під час обміну[19].
4	Одержання ОЗ як внеску до статутного капіталу	Погоджена засновниками справедлива вартість отриманих об'єктів ОЗ з урахуванням витрат на транспортування, монтаж та інших витрат, понесених на доведення об'єкту до стану можливого використання[19].
5	Безкоштовне одержання ОЗ	Справедлива вартість отриманих об'єктів ОЗ з урахуванням витрат на транспортування, монтаж та інших витрат, понесених на доведення об'єкту до стану можливого використання[19].

П(С)БО 7 передбачає, що первісна вартість ОЗ збільшується на суму витрат, пов'язаних з поліпшенням об'єкта (модернізація, модифікація, добудування, дообладнування, реконструкція та ін.), що призводить до збільшення майбутніх економічних вигод, що очікуються в процесі використання об'єкта. Первісна вартість зменшується у зв'язку з частковою ліквідацією об'єкта ОЗ[19].

Витрати, здійснювані для підтримки об'єкта в робочому стані й одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигод від його використання, включаються до складу витрат операційної діяльності.

Переоцінена (відтворювальна) вартість – це первісна вартість ОЗ з урахуванням їх переоцінки (індексації). Переоцінці підлягають об'єкти, балансова вартість яких суттєво відрізняється від їх справедливої вартості. Якщо змінюється ціна якогось об'єкта, то має бути проведена переоцінка всіх об'єктів групи, в якій він знаходиться.

Залишкова (балансова) вартість – це первісна вартість за вирахуванням суми зносу. Цю вартість називають балансовою, оскільки саме вона, а не первісна, враховується при підрахунку валюти балансу.

Справедлива вартість – сума, за якою може бути здійснений обмін активу в результаті операцій між обізнаними, зацікавленими та незалежними сторонами.

Вартість, що амортизується – первісна або переоцінена вартість необоротних активів за вирахуванням їх ліквідаційної вартості.

2. Первинний облік основних засобів

До одного із вагомих завдань обліку основних засобів належить правильне документальне оформлення та своєчасне висвітлення в облікових реєстрах надходження основних засобів, їх внутрішній рух та вибуття. Переміщення основних засобів оформлюють за допомогою типових форм первинної облікової документації, затверджених наказами Міністерства статистики України і Міністерства фінансів України.

Облік надходження ОЗ оформлюється такими первинними документами[9]:

- ф. № ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів»
- ф. № ОЗ-2 «Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих і модернізованих об'єктів».

Основні засоби надходять від постачальників за оплату, підрядників після закінчення будівництва об'єктів, як внески до статутного капіталу. У всіх випадках надходження ОЗ оформлюється первинним документом за формою ОЗ-1 «Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів». Дана форма застосовується для введення до складу основних засобів окремих об'єктів; передача об'єктів основних засобів зі складу в експлуатацію; внутрішнє переміщення основних засобів з одного підрозділу до іншого; виключення об'єктів зі складу основних засобів при передачі їх іншому підприємству.

При отриманні ОЗ комісія, яка призначається керівником, складає Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів. На кожний окремий об'єкт складається акт в одному примірнику. Складання загального акта, яким оформляється приймання декількох об'єктів основних засобів, дозволяється, якщо ці об'єкти являються однотипними, мають однакову первісну вартість та прийняті в одному календарному місяці[21].

Приймання закінчених робіт з добудови, реконструкції, дообладнання оформляється Актом приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих і модернізованих об'єктів (ф. № ОЗ-2). Даний акт є саме тим первинним документом, на основі якого здійснюються відповідні записи у інвентарній картці про збільшення первісної вартості об'єкта в результаті його модернізації, реконструкції чи інших поліпшень.

Однією з основних причин вибуття основних засобів є їхня ліквідація. Ліквідація може відбуватися в результаті морального чи фізичного зносу, стихійного лиха, аварій. При цьому комісія складає акт ліквідації ОЗ типової форми № ОЗ-3, де вказується назва об'єкта, що ліквідується, його балансова вартість, сума нарахованого зносу і причини вибуття, матеріальні цінності, одержанні від ліквідації та понесені витрати. Комісія призначається наказом керівника і складає акт в 2 примірниках[20].

Аналітичний облік ОЗ здійснюється в інвентарних картках за формою ОЗ-6 «Інвентарна картка обліку основних засобів». На кожний об'єкт основних засобів відкривається індивідуальна картка, в якій містяться дані про назву об'єкта і інвентарний номер, місце експлуатації та дата введення в експлуатацію, коротка технічна характеристика, рік випуску чи будівництва, дата вибуття із експлуатації та норма амортизації, відомості про переоцінку, модернізацію, реконструкцію об'єкта та інші.

Для загального контролю за наявністю і рухом ОЗ вказані картки реєструються в Описі інвентарних карток з обліку ОЗ типової форми ОЗ-7, які ведуться за видами ОЗ, і містять номер картки, найменування та інвентарний номер об'єкта.

Для кожної класифікаційної групи основних засобів в описі відводять окремий розділ, в якому для неї виділено серію інвентарних номерів. Кожен розділ підлягає шифруванню. При цьому необхідно звернути увагу, щоб номер інвентарної картки який зареєстрований у описі, збігався із інвентарним номером об'єкта основного засобу. Це робиться задля легкого контролю за наявністю і рухом інвентарних карток та основних засобів[21].

Зареєстровані в описі інвентарні картки розміщують у картотеці згідно із класифікаційними групами, до яких відносяться дані об'єкти. Роздільниками, виготовленими з картону чи фанери виокремлюють одну групу основних засобів від іншої. А на роздільниках і інвентарних картках вказують шифри та назву групи основних засобів. Інвентарні картки групують в картотеках за місцями експлуатації й збереження, а посередині - згідно із класифікацією основних засобів. Така структура картотеки дає змогу швидко в'яснити, які об'єкти знаходяться в конкретному підрозділі, який використовується у поточній діяльності підприємства, а ще вона є зручною для проведення інвентаризації. Легко в'яснити, які товарно-матеріальні цінності рахуються та закріплені за відповідними матеріально-відповідальними особами.

За місцями знаходження облік ОЗ ведеться в інвентарних списках (ф. № ОЗ-9). Кожного місяця підсумкові дані інвентарних карток по об'єктах основних засобів, які надійшли на підприємство, реєструються в Картках обліку основних засобів (ф. № ОЗ-8), що ведуться в розрізі груп останніх. Ці картки заміняють аналітичні відомості за рахунком 10 «Основні засоби». Саме тому їх загальний підсумок щомісяця зіставляється з підсумком синтетичного обліку рахунку 10. Матеріально-відповідальні особи ведуть облік основних засобів за інвентарними об'єктами, місцем використання або зберігання та забезпечують контроль за збереженням основних засобів[9].

3. Облік амортизації основних засобів

У процесі використання основні засоби зношуються. З метою їх відновлення проводиться нарахування амортизації за активами. Під амортизацією розуміють поступове перенесення вартості необоротних активів на новостворений продукт відповідно до встановлених методів і норм.

Визначення поняття «амортизація» дають такі нормативні документи як П(С)БО 7 «Основні засоби», МСБО 16 «Основні засоби», Податковий кодекс України.

Відповідно до П(С)БО 7, амортизація – це систематичний розподіл вартості, що амортизується, необоротних активів протягом строку їх корисного використання (експлуатації)[19].

Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку (IAS) 16 «Основні засоби» дає майже ідентичне визначення цього поняття:

- систематичний розподіл суми активу, яка амортизується, на протязі строку його корисної експлуатації[15].

Відповідно до П(С)БО 7 амортизація може нараховуватися за такими методами:

1. прямолінійний метод;
2. метод зменшення залишкової вартості;
3. метод прискореного зменшення залишкової вартості;
4. кумулятивний метод;
5. виробничий метод[19].

За прямолінійним методом річна сума амортизації визначається діленням вартості, яка амортизується, на строк корисного використання об'єкта основних засобів. Суть цього методу зводиться до того, що сума, яка підлягає амортизації, розподіляється рівними частинами протягом усього терміну використання об'єктів основних засобів. Перевагою даного методу слід назвати його простоту та точність, раціональність та логічність у застосуванні. Недоліком прямолінійного методу є те, що він не бере до уваги кількість одиниць випущеної продукції, тому неможливо визначити зміну інтенсивності

використання основного засобу, рівень його морального зносу та повною мірою скористатися ефектом податкової економії. Також цей метод буде більш доцільним, якщо його застосовувати для пасивної частини основних засобів (будівель, споруд і т.п.), оскільки ця частина основних засобів не приймає безпосередньої участі у виробництві, а тільки створює необхідні умови для нормального виробництва продукції[2].

При виробничому методі місячна сума амортизації визначається як добуток фактичного місячного обсягу продукції (робіт, послуг) та виробничої ставки амортизації, що залежить від фактичного обсягу продукції. За цим методом функціональна корисність основних засобів залежить не від часу, а від результатів їх використання. Але використання виробничого методу на практиці може бути обмеженим через наступні фактори:

- по-перше, на практиці беруть до уваги валовий випуск продукції (тобто за допомогою усіх засобів праці), а не обсяг продукції, виготовленої з використанням якогось конкретного засобу виробництва;
- по-друге, цей метод (аналогічно до прямолінійного) не дає можливості врахувати рівень морального зносу основних засобів і скористатися ефектом податкової економії[8].

Здебільшого виробничий метод більш доречний для групи «Машини та обладнання» та групи «Транспортні засоби». Але для цих груп Податковим кодексом України дозволено використовувати метод прискореного зменшення залишкової вартості, що є більш привабливим і вигідним для податкового планування.

За методом зменшення залишкової вартості річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітнього року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації. Річна норма амортизації (у відсотках) обчислюється як різниця між одиницею та результатом кореня ступеня кількості років корисного використання об'єкта з результату від ділення ліквідаційної вартості об'єкта на його первісну вартість[2].

За методом прискореного зменшення залишкової вартості річна сума амортизації визначається як добуток залишкової вартості об'єкта на початок звітнього року або первісної вартості на дату початку нарахування амортизації та річної норми амортизації, яка обчислюється відповідно до строку корисного використання об'єкта і подвоюється[2].

При кумулятивному методі річна сума амортизації визначається як добуток вартості, яка амортизується, та кумулятивного коефіцієнта. Кумулятивний коефіцієнт розраховується діленням кількості років, що залишаються до кінця строку корисного використання об'єкта основних засобів, на суму числа років його корисного використання.

Методи зменшення залишкової вартості, прискореного зменшення залишкової вартості та кумулятивний є майже схожими у використанні, оскільки всі вони є прискореними і тому передбачають набагато більші суми амортизації в перші роки експлуатації об'єктів і значно менші наприкінці строку їх корисного використання. Основним недоліком цих методів є те, що вони найменше відповідають економічній сутності амортизації, оскільки мало пов'язані з реальним ступенем зношеності основних засобів. Але саме ці методи дозволяють мінімізувати втрати від морального зносу та отримати ефект податкової економії.

Всі методи, крім прямолінійного, є прискореними. Прискорені методи забезпечують найвищу суму амортизації в перший рік використання об'єктів і поступове зменшення її в наступних роках.

Згідно з вимогами Податкового Кодексу підприємство має право самостійно вибирати один із вищенаведених методів нарахування амортизації, що передбачені в П(С)БО 7. Також в податковому законодавстві розрізняють шістнадцять груп основних засобів щодо яких встановлені мінімально допустимі терміни експлуатації, і наведено обмеження, які методи до яких груп можна використовувати.

Особливістю податкового нарахування амортизації необоротних активів є й те, що до їх первісної вартості можуть включатися витрати на поліпшення

основних засобів, які перевищують 10% сукупної балансової вартості всіх груп ОЗ на початок звітнього року, що підлягають амортизації[17].

Нарахування амортизації здійснюється протягом терміну корисного використання об'єкта, який встановлюється підприємством при зарахуванні його на баланс і проводиться щомісячно.

Нарахування амортизації починається з місяця, наступного за місяцем, в якому об'єкт основних засобів було введено в експлуатацію. Нарахування амортизації при застосуванні виробничого методу починається з дати, що настає за датою, на яку об'єкт основних засобів став придатним для корисного використання.

Нарахування амортизації призупиняється на періоди виведення об'єкта з експлуатації – це може бути і модернізація, і реконструкція, і добудова, і консервація, і дообладнання та інші причини. При цьому необхідні підтверджувальні документи, що засвідчують факт виведення даних об'єктів з експлуатації[14].

Так як і раніше рішення щодо виведення ОЗ з експлуатації приймає керівник підприємства: міни очікуваних економічних вигод від використання ОЗ, термін експлуатації доречно переглянути, але все ж із дотриманням вимог п. 145.1 ПКУ. І вже потім нараховувати амортизацію, виходячи з нового терміну, починаючи з місяця, наступного за місяцем зміни терміну корисного використання (це правило не діє при застосуванні виробничого методу нарахування амортизації).

Закінчується нараховуватися амортизація лише тоді, коли залишкова вартість засобу дорівнює його ліквідаційній вартості (умовно ліквідаційна вартість дорівнює 0)[14].

У таблиці № 3 відображено типову кореспонденцію рахунків з обліку амортизації основних засобів.

Таблиця 3

Кореспонденція рахунків з обліку амортизації основних засобів

№ п/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Нарахована амортизація на об'єкти ОЗ допоміжних або підсобних виробництв	232	131
2	Нарахована амортизація по виробничому обладнанню, будівельній техніці	911	131
3	Нарахована амортизація на об'єкти ОЗ загальновиробничого призначення	912	131
4	Нарахована амортизація на об'єкти ОЗ загальногосподарського призначення	92	131
5	Нарахована амортизація на об'єкти ОЗ задіяні в збуті продукції	93	131
6	Нарахована амортизація на об'єкти ОЗ житлово-комунального і соціально-культурного призначення	949	131
7	Списано знос вибулих, ліквідованих основних засобів	131	10

Синтетичний облік амортизації основних засобів ведеться на пасивному рахунку 13 «Знос (амортизація) необоротних активів», субрахунку 131 «Знос основних засобів» в Журналі-ордері № 13 при журнально-ордерній формі, Журналі 4 – при журнальній формі або у відповідній машинограмі.

За кредитом цього рахунку відображається нарахування амортизації, а за дебетом – списання зносу внаслідок вибуття основних засобів[12].

4. Синтетичний облік основних засобів

Для ведення синтетичного обліку власних основних засобів у Плані рахунків передбачений рахунок 10 «Основні засоби»[16]. Це активний рахунок, за дебетом якого відображається надходження основних засобів, їх дооцінка, за кредитом – вибуття та уцінка. Для синтетичного обліку використовуються Журнал-ордер № 13 при журнально-ордерній формі, Журналі № 4 – при журнальній формі, або відповідна машинограма – при автоматизованій.

Відповідно до Інструкції про застосування плану рахунків рахунок 10 "Основні засоби" має такі субрахунки[12]:

- 100 "Інвестиційна нерухомість"
- 101 "Земельні ділянки"
- 102 "Капітальні витрати на поліпшення земель"
- 103 "Будинки та споруди"
- 104 "Машини та обладнання"
- 105 "Транспортні засоби"
- 106 "Інструменти, прилади та інвентар"
- 107 "Тварини"
- 108 "Багаторічні насадження"
- 109 "Інші основні засоби"

На субрахунку 100 "Інвестиційна нерухомість" ведеться облік наявності та руху об'єктів інвестиційної нерухомості.

На субрахунку 101 "Земельні ділянки" ведеться облік земельних ділянок[12].

На субрахунку 102 "Капітальні витрати на поліпшення земель" ведеться облік капітальних вкладень у поліпшення земель (меліоративні, осушувальні, іригаційні та інші роботи) [12].

На субрахунку 103 "Будинки та споруди" ведеться облік наявності та руху будинків, споруд, їх структурних компонентів та передавальних пристроїв, а також житлових будівель[12].

На субрахунках 104 "Машини та обладнання", 105 "Транспортні засоби", 106 "Інструменти, прилади та інвентар" ведеться облік відповідно машин та обладнання, транспортних засобів, інструментів, приладів та інвентарю[12].

На субрахунках 107 "Тварини" і 108 "Багаторічні насадження" ведеться облік довгострокових біологічних активів, у тому числі багаторічних насаджень, які не пов'язані із сільськогосподарською діяльністю[12].

На субрахунку 109 "Інші основні засоби" ведеться облік основних засобів, які не включені до інших субрахунків рахунку 10 "Основні засоби"[12].

В таблиці № 4 наведено типову кореспонденцію рахунків з обліку надходження основних засобів.

Таблиця 4

Типова кореспонденція рахунків з обліку надходження основних засобів

№ п/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Будівництво об'єктів ОЗ підрядним способом;	151	631
	Відображення суми ПДВ у рахунках підрядників;	641	631
	Зарахування збудованого об'єкта до складу ОЗ.	10	151
2	Будівництво об'єктів ОЗ господарським способом;	151	20, 66, 65, 63, 685, 91
	Зарахування збудованого об'єкта до складу ОЗ.	10	151
3	Придбання об'єктів ОЗ за плату;	152	631
	Відображення ПК з ПДВ;	641	631
	Відображенні витрати, пов'язані з транспортуванням та монтажем ОЗ;	152	685
	Введення об'єкта ОЗ в експлуатацію.	10	152

Продовження таблиці 4

4	Одержано об'єкт ОЗ як внесок в статутний фонд;	152	46
	Витрати на транспортування і монтаж вказаного об'єкта;	152	685, 66, 65
	Зарахування об'єкту до складу ОЗ.	10	152
5	Відображення вартості безоплатно одержаних ОЗ;	10	424
	Зарахування витрат на транспортування і монтаж безоплатно одержаних ОЗ до їх первісної вартості;	15	685
	Визнання доходу одночасно з нарахуванням амортизації.	424	745
6	Оприбуткування раніше не врахованих на балансі ОЗ (лишки при інвентаризації).	10	746
7	Переведення неправильно зарахованих малоцінних необоротних матеріальних активів до складу ОЗ.	10	112

Підприємства можуть переоцінювати основні засоби, якщо їх залишкова вартість на дату балансу суттєво відрізняється від справедливої.

Типова кореспонденція рахунків з обліку переоцінки основних засобів наведена в таблиці № 5

Таблиця 5

Типова кореспонденція рахунків з обліку переоцінки основних засобів

№ п/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
1	Відображення дооцінки основних засобів	10	411
		411	131

Продовження таблиці 5

2	Відображення уцінки основних засобів	975	10
		131	10
3	Відображення дооцінки раніше уцінених основних засобів	10	746
		10	411
		411	131
4	Відображення уцінки раніше дооцінених основних засобів	411	10
		975	10
		131	10

Сума дооцінки залишкової вартості об'єкта основних засобів включається до складу капіталу у дооцінках (Кт рахунку 41 «Капітал у дооцінках»), а сума уцінки – до складу інших витрат. Однак у разі:

- якщо основний засіб раніше уцінювався, а тепер дооцінюється, то сума такої дооцінки в межах попередньої уцінки включається до складу інших доходів звітного періоду (рахунок 746 «Інші доходи», рахунок пасивний, за Кт нарахування доходу, а за Дт – списання на фінансовий результат), а різниця – спрямовується на збільшення іншого капіталу в дооцінках;

- якщо основний засіб раніше дооцінювався, а тепер уцінюється, то суму такої уцінки в межах попередньої дооцінки відносять на зменшення іншого капіталу в дооцінках, а різницю – включають до інших витрат звітного періоду (рахунок 975 «Уцінка необоротних активів і фінансових інвестицій»)[21].

Типова кореспонденція рахунків з обліку вибуття основних засобів наведена в таблиці № 6.

Таблиця 6

Типова кореспонденція рахунків з обліку вибуття основних засобів

№ п/п	Зміст господарської операції	Дебет	Кредит
Реалізація об'єкта основного засобу			

Продовження таблиці 6

1	Відображено дохід від реалізації об'єкта ОЗ з ПДВ	377	712
2	Відображено суму ПДВ в ціні реалізації	712	641
3	Списано знос реалізованого ОЗ	131	10
4	Переведено залишкову вартість ОЗ до складу товарів	286	10
5	Списано собівартість реалізованого товару	943	286
Ліквідація об'єкта ОЗ			
6	Списано вартість ОЗ в частині зносу	131	10
7	Списано залишкову вартість ліквідованого об'єкта	976	10
8	Витрати, пов'язані з ліквідацією ОЗ	976	20, 66, 65
9	Доходи від ліквідації основних засобів	20, 22	746
Безкоштовна передача об'єкта ОЗ			
10	Списується вартість переданих ОЗ в частині нарахованого зносу	131	10
11	Списується залишкова вартість переданих об'єктів ОЗ	976	10
12	Нарахування суми ПДВ на залишкову вартість	976	641
Внесок в статутний капітал іншого підприємства			
13	Списано суму зносу та залишкову вартість об'єкта ОЗ	131 286	10 10
14	Передано об'єкт основних засобів	377	712
15	Нараховано суму ПЗ з ПДВ	712	641
16	Списано залишкову вартість переданого об'єкта	943	286

Продовження таблиці 6

17	Відображено фінансову інвестицію за справедливою вартістю переданого об'єкта	14	685
18	Проведено залік заборгованостей	685	377
Нестача або псування об'єкта ОЗ			
1	Списано вартість нестачі в частині зносу	131	10
2	Списано залишкову вартість зазначених основних засобів	976	10
3	Визнано дохід у вигляді суми, що підлягає відшкодуванню винними особами	375	746
4	Відображення суми ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету	746	641
5	Відображення суми недостачі, яка справляється до бюджету	746	642
6	Одержання суми відшкодування від винних осіб за втрати основних засобів	30, 31	375

Синтетичний облік вибуття основних засобів здійснюється у Журналі-ордері № 13 при журнально-ордерній формі, Журналі 4 – при журнальній формі або у відповідній машинограмі – при автоматизованій[21].

5. Аналіз стану та ефективності використання основних засобів

Ефективне використання основних засобів сприяє збільшенню виробництва необхідної суспільству продукції, підвищенню віддачі створеного виробничого потенціалу і більш повному задоволенню потреб населення, поліпшенню балансу обладнання, зниженню собівартості продукції, зростанню рентабельності виробництва тощо.

Однак для отримання об'єктивних результатів аналізу ефективності використання основних засобів доцільно використовувати систему показників, у структурі якої можна виділити три групи[13]:

- показники, які характеризують технічний стан (відтворення) основних засобів;
- узагальнюючі показники використання основних засобів;
- часткові показники використання основних засобів.

Підсистема показників оцінки технічного стану (відтворення) дає змогу оцінити наявний технічний стан основних засобів та визначити інтенсивність їх оновлення. Вона характеризується такими показниками як:

- коефіцієнт відновлення;
- коефіцієнт вибуття;
- коефіцієнт зносу;
- коефіцієнт інтенсивності відновлення основних засобів.

Коефіцієнт відновлення основних засобів характеризує частку введених основних засобів протягом звітного періоду у їх загальній кількості на кінець періоду.

Коефіцієнт вибуття основних засобів характеризує частку виведених протягом звітного періоду основних засобів у їх вартості на початок періоду[13].

Використання в розрахунку показників відновлення й вибуття основних засобів, їх вартості на кінець і на початок періоду, відповідно, не дає можливості повною мірою порівнювати ці показники та робити висновки.

З метою усунення цього недоліку їх застосовують у комплексі з показником інтенсивності відновлення основних засобів, який розраховується як відношення вартості основних засобів, які вибули у звітному періоді, до вартості основних засобів, які були введені у звітному періоді[10]. Значення показника рівня відтворення менше одиниці свідчить про інтенсивне оновлення підприємством своїх виробничих засобів.

Показник зносу основних засобів характеризує рівень зношеності основних засобів, а його аналіз у динаміці дає змогу спостерігати ефективність їх відтворення. Тенденція до зменшення показника свідчить про оновлення основних засобів.

Підсистема узагальнюючих показників використання основних засобів дає оцінку використання всієї їх сукупності, яка характеризує кінцевий результат їх використання і включає такі показники, як[13]:

- фондвіддача,
- фондомісткість,
- фондоозброєність,
- рентабельність основних засобів.

Фондвіддача характеризується або обсягами продукції, що припадає на 1 грн. вартості основних виробничих засобів, або сумою прибутку, яку приносить одна гривня інвестованих коштів, тобто показує загальну віддачу від використання однієї гривні, витраченої на основні засоби.

Фондомісткість є величиною, оберненою до фондвіддачі, характеризується вартістю основних виробничих засобів, які припадають на 1 грн. вартості продукції, тобто забезпеченість підприємства основними засобами.

Значення показника фондвіддачі за звичайних умов повинно мати тенденцію до росту, а фондомісткості навпаки, до зниження.

Фондоозброєність основних засобів характеризується відношенням вартості основних засобів до чисельності промислово-виробничого персоналу і показує озброєність одного працівника основними засобами[10].

Показник рентабельності основних виробничих засобів – це відношення чистого прибутку підприємства до середньорічної вартості основних засобів[13].

Після проведення загального аналізу ефективності використання основних засобів необхідно перейти до вивчення їх використання в цілому за окремими структурними підрозділами, за конкретними об'єктами основних засобів та окремими видами устаткування.

Підсистема часткових показників показує рівень використання основних засобів в залежності від певних факторів і включає[13]:

- коефіцієнт екстенсивного використання обладнання;
- коефіцієнт інтенсивного використання обладнання;
- коефіцієнт інтегрального використання;
- коефіцієнт змінності роботи устаткування.

Коефіцієнт екстенсивного використання основних засобів характеризує ефективність використання робочого часу обладнання й розраховується як відношення фактичного часу використання обладнання на добу до планового добового фонду роботи обладнання на добу.

Коефіцієнт інтенсивного використання обладнання характеризує їх ефективне використання з позицій добової (годинної) потужності обладнання.

Інтегральний коефіцієнт використання обладнання характеризує в цілому його використання за добу і розраховується як добуток коефіцієнтів екстенсивного та інтенсивного використання основних засобів.

Коефіцієнт змінності роботи обладнання показує, скільки змін відпрацювала в середньому кожна одиниця обладнання впродовж проміжку часу (дня, місяця тощо).

Таким чином, наведені групи показників ефективності використання основних засобів дають змогу оцінити наявний технічний стан основних засобів та визначити інтенсивність їх оновлення, а також оцінити використання всієї їх сукупності, яка характеризує кінцевий результат їх використання.

ВИСНОВКИ

Завдяки складності своєї структури та різноманітності задач обліку основні засоби являються одним із трудомістких об'єктів бухгалтерського обліку.

Теоретичні засади ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності основних засобів складають ЗУ «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні», П(С)БО 7 «Основні засоби», а також методичні рекомендації, інструкції та положення з деяких питань обліку.

Як за міжнародними стандартами, так і за національними суть поняття «основні засоби» не відрізняються. Обидва ці підходи основні засоби розглядають як матеріальні активи, які утримуються на підприємстві з метою використання у виробництві, для подальшої реалізації чи задля здачі в оренду протягом терміну, який становить більше одного року.

Кожне підприємство встановлює власний склад і структуру основних засобів, які можуть відрізнитися, але в цілому до них зараховуються всі об'єкти, вартість яких складає більше 6000 грн.

Одним із важливих елементів обліку на підприємстві є оцінка та визнання основних засобів. Адже від них залежить величина первісної вартості створеного чи придбаного об'єкта основного засобу. Вивчення цього питання необхідне, насамперед, для правильного формування первісної вартості, тобто визначення того, що включається і що не включається до первісної вартості при перенесенні з рахунку 15 «Капітальні інвестиції» на рахунок 10 «Основні засоби».

Питання переоцінки залишається також актуальним при дослідженні обліку основних засобів, адже кожне підприємство має на обліку основні засоби, залишкова вартість яких не відповідає справедливій. Це є негативним фактором для подальшого розвитку підприємства, саме тому керівництво має прийняти рішення про проведення переоцінки.

Переоцінена вартість основного засобу визначається за допомогою індексу переоцінки, в результаті чого потрібно буде проводити уцінку чи переоцінку залишкової вартості з відповідними відображенням в обліку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабаєв Ю. А. Теорія бухгалтерського обліку / Ю. А. Бабаєв. – К. : Вища школа, 2009. – 692 с.
2. Бабяк Н. Д. Амортизаційна політика підприємства на сучасному етапі реформування економіки України / Н. Д. Бабяк // Теорія і практика перебудови економіки. 2011. – С. 61-64.
3. Бойко В.М. Бізнес: словник-довідник / В.М. Бойко, П.Г. Вашків. – К.: Україна, 2009. – 565 с.
4. Борисов А. Б. Большой экономический словарь / А. Б. Борисов. – М. : Книжный мир, 2008. – 894 с.
5. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський словник / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : ПП «Рута», 2013. – 224 с.
6. Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика: Навчально-практичний посібник / Н.І. Верхоглядова, В.П. Шило, С.Б. Ільїна та ін. - К.: Центр учбової літератури, 2010. - 536 с.
7. Григорова З.В. Формування та ефективність використання основного капіталу підприємств [Текст] : автореф. дис. канд. ек. наук : 08.06.01 / З.В. Григорова. – Київ, 2005. – 19 с.
8. Дмитренко Е.Д., Кравець Є.О. Обґрунтування методу нарахування амортизації основних засобів / Е. Д. Дмитренко, Є. О. Кравець // УДК 330.142.211.4. – 2011. - № 4. – С. 7-12.
9. Дутчак І.Б. Документальне оформлення та облік надходження основних засобів на підприємство / І.Б. Дутчак // Науковий вісник НЛТУ України. - 2011. - Вип.21.13. - С.188-194.
10. Економіка підприємства : підручник / за ред. С. Ф. Покропивного. – К. : КНЕУ, 2009. – 528 с.
11. Загородній А.Г. Фінансово-економічний словник / А.Г. Загородній., Г.Л. Вознюк. – К.: Знання, 2011. – 1072 с.

12. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.99 №291. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99>
13. Ковальчук І. В. Економіка підприємства : навч. посібн. / І. В. Ковальчук. – К. : Знання, 2010. – 680 с.
14. Кундеус О.М. Нарахування амортизації згідно нового податкового кодексу України / О. М. Кундеус // Інноваційна економіка. – 2011. - № 7. - С. 120-127.
15. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 16 «Основні засоби» від 01.01.2012 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/929_014;
16. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.99 №291. : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1557-11>
17. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>
18. Політична економія. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Рибалкіна В.О., Бодрова В.Г. – К.: Академвидав, 2012 – 672 с.
19. П(С)БО 7 «Основні засоби» № 92 від 27.04.2000 р.: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00>
20. Сук Л.К. Фінансовий облік : навч. посіб. / Л.К. Сук, П.Л. Сук. - К. : Знання, 2010. - 631 с.
21. Фінансовий облік [Текст] : підручник / Я. Д. Крупка, З. В. Задорожний, Н. Я. Микитюк [та ін.]. – К. : Хай-Тек Прес, 2011. – 544 с.